

NİMET FARKINDALIĞI

VE HAMD BİLİNCİ

Eûzubillahimineşşeytânirracîm.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

*el-Hamdülillahi rabbilâlemin ve'l-âkibetü
li'l-müttekîn. Vessalâtü vesselâmü alâ
seyyidinâ muhammedin ve âlihî ve sahibihî
ecmaîn.*

*l'lemû eyyühe'l-ihvân enne efdale'l-kitâbi
kitâbullah ve enne efdale'l-hedyi hedyü
muhammedin sallallahu aleyhi ve sellem ve
şerra'l-umûri muhdesâtühâ ve külle muhdesin
bid'ah ve külle bid'atin dalâleh ve külle
dalâletin fi'n-nâri. Ve bi's-senedi'l-muttasılı
ile'n-nebiyyi sallallahu aleyhi ve sellem
ennehû kâl;*

كَانَ إِذَا أَوَىٰ إِلَىٰ فِرَاشِهِ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي

أَطْعَمَنَا وَسَقَانَنَا وَكَفَانَنَا وَأَوَانَنَا فَكَمْ مِمَّنْ

لَا كَافِيَ لَهُ وَلَا مُؤْوَىٰ

*Kâne, izâ evâ ilâ firâşihî, kâle
elhamdülillâhi'llezî at'amena, ve sekâna, ve*

kefâna, ve âvâna, fekem mimmen lâ kâfîye lehû velâ mûvîye.

Sadaka Rasûlullah fî mâ kâl.

Mefhar-ı mevcudat Muhammed Mustafa râ salavat.

Seyyid-ü's-saadat Muhammed Mustafa râ salavat.

Habib-ü Hüda Muhammed Mustafa râ salavat.

Sallallahu aleyhi ve sellem Hazretleri yataklarına girerken böyle buyuruyormuş. *Elhamdülillâhi'llezî at'amena, ve sekâna, ve kefâna, ve âvâna.* Bu duayı okurlarmış, yataklarına girdikleri vakitte. Yani şu Allah *celle ve alâ'ya* hamd-u sena olsun ki bizi yedirdi, içirdi ve bizim her türlü ihtiyaçlarımıza kâfi geldi. Ve bizi barındıracak yerler de verdi bize. Barınıyoruz diyerekten Cenâb-ı Hakk'a böyle hamd eder. Sonra da *fekem mimmen lâ kâfîye lehû.* Nice insanlar vardır ki onların evleri yoktur, barkları yoktur, yatacak yerleri olmadığı gibi yiyecekleri, içecekleri de yoktur. Muhayyerdir bilgisinde. Kimisine verir, kimisine vermez. Binaenaleyh

bizi verdiğinden dolayı, bu nimetlerle bizi in'am-ı ikram ihsan cihetinden ona hamd ederiz.

كَانَ إِذَا أُوحِيَ إِلَيْهِ وَقَدْ لَدَيْكَ سَاعَةٌ كَهَيْئَةِ

السَّكَرَانِ

Kâne izâ uhi ileyhi vukize li zâlike sâaten kehey'eti's-sekrani.

Efendimiz sallallahu aleyhi ve selleme vahiy geldiği zaman vukize öyle sâkit kalırlardı, hareketsiz kalırlardı. İradeleri güya ellerinden alınmış gibi sâaten bir müddet böyle kalırlar. *Kehey'eti's-sekran*, nasıl sarhoş bir baygın hâle gelir, öyle baygın bir hâlde bulunurlardı demek ki. Vahyin ağırlığının şiddetini göstermek üzere.

كَانَ إِذَا بَايَعَهُ النَّاسُ يُلَقِّنُهُمْ فِيمَا اسْتَطَعَتْ

Kâne izâ be'yahu'n-nasu yulakkinuhum fimâ'steta'te.

Tabi Müslümanlar peyderpey gelip müslüman olmak için Efendimiz'e mübahiye yapıyorlar. İslam şartlarını öğreniyorlar ve o

İslam şartlarına riayet edilirler. Efendimiz herkesin haline göre mübayeye yaparlardı. Taşıyabileceği yük kadar yük verirlerdi kendilerine. Taşıyamayacağı yükleri yüklemezlerdi.

a. Peygamberî Tebliğde Rahmet ve Hikmet

كَانَ إِذَا بَعَثَ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي بَعْضِ أَمْرِهِ

قَالَ بَشِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا وَيَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا

Kâne izâ bease ehâden min ashâbihî fî bâdi emrihî kale: Beşşirû ve lâ tuneffirû ve yessirû ve lâ tuassirû, buyururlar.

Ashâb-ı kirâmı bir memlekete gönderip de oradaki insanları İslamiyet'e davet hususunda, irşad hususunda, vaaz hususunda yolladıkları vakitlerde, onları böyle nasihat ederlerdi. Gittiğiniz yerde *beşşiru*, insanları tebşir ediniz. Sevindirici şeyler söyleyiniz insanlara. *Ve lâ tuneffirû*, insanların İslamiyet'ten nefret edecek ne sözü söyle, ne hareketi yap. *Ve yessirû*, insanlara daima herkese kolaylıklar gösteriniz. *Ve lâ tuassirû*. Zorluklar da göstermeyiniz. Mesela namaz vakitleri

muayyendir. Mutlaka namazlarınızı cemaatle şu camide kılacaksınız. Hem şu saatte toplanacaksınız. Bu bir güçlüktür. Kolaylık gösterirseniz, evet bu saatten ta öğlenden ikindiye kadar vakti vardır bunun. Mümkünse gelirsiniz camide kılarırsınız. Mümkün değilse işiniz varsa iş yerinizde de kılarırsınız. Tarlanızda da kılabilirsiniz, bahçenizde da kılabilirsiniz, her yerde kılabilirsiniz diye kolaylıklar gösteriniz, buyurmuş.

كَانَ إِذَا بَعَثَ أَوْ جَيْشًا بَعَثَهُمْ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ

Kâne iza beasa ceysen beasehüm min evveli'n-nehari.

Bir tarafa. Seriyeye de var ama o seriyeyi silmişler. Yani bir asker parçası, kıtası bir yere göndermek istedikleri vakit Efendimiz *sallallahu aleyhi ve sellem* onu ilk sabahta, evvel günde yani, geç zamanda değil, şafak vaktinde yollarlardı. Onun için yola çıkılırken de Efendimiz'in bu emrine riayet ederekten *evveli'n-neharda*, yola gideceksin, Ankara'ya gideceksin mesela, başka bir memlekete gideceksin, erken vakitte yola çıkarsın. Gündüzün ışığıyla gider, yerine varırsın. Öyle

gecenin geç vaktinde kalıp da bağımsız, tehlikeli günlerde gece gözün görmez, ışıklar gözünü alakoyar. Bilmem ne oldu, bir komşumuz gitmiş mesela böyle, geç vakitte buradan çıkmış, karanlığa kalmışlar yolda. Göz bu. Alamamış arabanın şeyisini, hizasını ve çarpılmışlar birbirlerine. Genç çocuk, yanındaki ölmüş, kendisi de sakatlandı. Şu olmuş, bu olmuş. Bunlar daima olagelmekte. Neden? Hep tedbirsizlik. Gece gireceksin de ne olacak? İki saat fayda kazanacağım. Nasıl olacak? Onu Efendimiz'in böyle *evveli neharda* yolladığı gibi, sen de işte *evveli neharda* çıkarsan hem bereketli olur, hem faydalı olur. Hayrı da çok olurmuş.

كَانَ إِذَا بَعَثَ أَمِيرًا قَالَ أَقْصِرِ الْخُطْبَةَ

وَأَقِلَّ الْكَلَامَ فَإِنَّ مِنَ الْكَلَامِ سِحْرًا

Kâne izâ bease emirân kale eksiri'l-hutbete ve ekille'l-keleme feinne mine'l-kelemi sihran.

Bir yere bir memur gönderirken, emir olarak, ona derler, buyrulmuş ki, sözü az söyle. Buradaki hutbeden maksat, cuma

hutbesi değil de, konuşmak. Cemaatle konuşurken, cemaate bir şey anlatmak istediğin vakitte sözü kısa tut. Uzatıp da cemaatin canını sıkma gibi yani. Az. Faydalı olsun, öz olsun, az olsun. *Ve ekille'l-kelam*. Kelamı da az yap. Hayrul kelam. *Feinne mine'l-kelami sihran*. Çünkü kelamda sihir nasıl insanların şuurunu bozuyor, hareketlerini değiştiriyorsa, sözler de böyledir. İnsanları, zaten bugün sözlere insanlar kapılmışlardır. Herkes hangi sözün tesiri altındaysa, o söze doğru o hareket tanzim ediyor, kendisine. Bunun için sözlerin çok tesiri var insanların üzerinde.

كَانَ إِذَا بَلَغَهُ عَنِ الرَّجُلِ شَيْءٌ لَمْ يَقُلْ مَا بَالُ
فُلَانٍ يَقُولُ وَلَكِنْ يَقُولُ مَا بَالُ أَقْوَامٍ
يَقُولُونَ كَذَا وَكَذَا

Kâne izâ beleğahu ani'r-racüli şey'un lem yekul mâ bâlu fulanin yekülü velakin yekülü mâ bâlu ekvamin yekülüne keza ve keza.

Kâne izâ beleğahu ani'r-racüli şey'un lem yekul mâ bâlu fulanin yekülü. Birisinden bir

söz kendilerine gelmiş. Sizin için filan kimse söyle diyor, böyle diyor. Buna karşı derlermiş ki, *yekülü mâ bâlu ekvamin yekülüne keza ve keza*. O kavme ne oluyor ki, o şahsı söylemezler. Şahsın kendisini söylemezlerdi de o kavme ne oluyor ki diyerekten, kavme murad ederekten, onun şahsını muhafaza ederler. Şahsiyetine ilişmezler. O kavme ne oluyor ki böyle böyle işler yapıyorlar, diyerekten, böyle yaparlardır.

b. Teheccüd ve Kullukta Derinleşme

كَانَ إِذَا تَضَوَّرَ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
الْوَّاحِدُ الْقَهَّارُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ

Kâne izâ tedavvera mine'l-leyli kale: la İlahe illallah el-vahidu'l-kahharu rabbu's-semavati ve rabbu'l-erdi ve mâ beynehüma'l azizu'l-ğaffar.

Geceleri uyandıkça, sağdan sola döndükçe söyle, hani uyku esnasında döndürme oluyor ya, bu döndürmeler de yatağında olduğu halde böyle buyurularmış. *La İlahe illallah el-*

vahidu'l-kahharu rabbu's-semavati ve rabbu'l-erdi ve mâ beynehüma'l azizu'l-ğaffar. Bu duayı okuyarakdan sağdan sola dönerlermiş, kımıldadıkça yani. Elbette bir kitap yapsak ama şimdi okudukça okumakla kalıyoruz.

كَانَ إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلِمَةٍ أَعَادَهَا ثَلَاثًا حَتَّى تَفْهَمَ
عَنْهُ وَإِذَا أَتَى عَلَى قَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ سَلَّمَ عَلَيْهِمْ
ثَلَاثًا

Kâne izâ tekelleme bi-kelimetin e'âdehâ selâsen hattâ tûfheme anhu ve izâ etâ alâ kavmin feselleme aleyhim selleme aleyhim selâsen.

Kâne izâ tekelleme bi kelimetin e'âdehâ selâsen hattâ tûfhem. Mübarek *sallâllâhü aleyhi ve sellem* Hazretleri konuşurlarken bazen sözlerini üç kere tekrar ederlerdi. Aynı sözü. Üç kere tekrar ederlerdi ki iyi anlaşılınsın, iyi anlaşılınsın diyerekten. Yanlışılar meydan kalmaması için mühim olan sözlerini üç defa tekrar ederlerdi.

Ve izâ etâ alâ kavmin feselleme aleyhim selleme aleyhim. Bir kavim geldiği vakitte de evvela o kavme es-selamu aleyküm diye selam verirler.

Selamun aleyküm. Selleme aleyhim selasen. Aynı zamanda da selamı üç yaparlardı. *Selamün aleyküm, selamün aleyküm, selamün aleyküm* diyerekten selamı da üç defa tekrar ederlerdi. Çünkü selamda bir şey yok yani, bir zorluk yok. Daima kullanışlı ve güzel bir dua. Cenab-ı Hakk'ın tavsiyesi. Onun için ne kadar bol verilirse, o kadar çok sevaplı olabiliyor insan. Mesela *Selamün Aleyküm* diye bir selam var.

Esselamu aleykum ve rahmetullah. İki katlı selam.

Esselamu aleykum ve rahmetullah ve berekatüh. Üç katlı selam. Onun için hem her girişte, her çıkışta mesela insan odasından çıkarken *selamun aleykum* diye çıkar. Tekrar içeriye girerken de *es-selamu aleykum ve rahmetullah* derse bunda hiçbir zarar yok, fayda çok. Hem çoluk çocuk alışmış olur, kulakları dolar böyle.

كَانَ إِذَا تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ: رَبِّ اغْفِرْ

وَارْحَمْ وَاهْدِ لِلسَّبِيلِ الْأَقْوَمِ

*Kâne izâ te'ârra mine'l-leyli kâle
rabbi'ğfir verham, vahdi li's-sebîli'l-ekvami.*

Geceleri uyandıkları vakitte, intebe manasında. Uyandıkları vakitte, gece uykudan böyle denir. *Rabbi'ğfir verham.* Cenab-ı Hakk'a bunlar bize şey yani, bize irşad. Bize talim. Yoksa o kendisi içinde olur tabi ama asıl bize diyor ki, siz uyandıkça geceleri her zaman da hem böyle yukarı çıkıp dediğimiz gibi zikrediniz. Mesela biz bu duayı okuyamazsak da La İlahe illallahü'l-vahidü'l-kahhar desek kâfi. La İlahe illallah desek yine kâfi. Eşhedü en la İlahe illallah desek yine kâfi. Yalnız zikre müteallik bir duadır. E burada da *rabbi'ğfir verham.* Bunu diyemeyecek kimse yoktur. *Rabbi'ğfir verham.* Üç defadır, beş defadır.

Rabbi'ğfir verham. Vahdi li's-sebîli'l-ekvam. Ya Rabbi beni doğru yola hidayet eyle. *Ekvam.*

كَانَ إِذَا تَغَدَّى لَمْ يَتَعَشَّ وَإِذَا تَعَشَّى لَمْ يَتَغَدَّ

Kâne izâ tegaddâ lem yeteaşşe ve izâ teaşşâ lem yeteğadde.

Mübarek *sallâllâhü aleyhi ve sellem* Hazretleri. Sabah yemeğini yedikleri vakitte, akşam yemeğini yemezlerdi. Akşam yemeklerinin yedikleri vakitte de sabah yemeğini yemezlerdi. Yani günde bir öğün yemekle iktifa ederler. Biz elhamdülillah şimdi iftarlığı yiyeceğiz, arkadan sahuruda yiyeceğiz. Kaçarsa ödümüz kopar. Hanımla kavga ederiz, neden kalkmadım bu akşam diyerekten. Halbuki Efendimiz'in adeti günde bir kere yemek. Demek ki bir insana günde bir gıdada yetiyor. İnsan, yiyoruz, bir de elhamdülillah def-i hacet suretiyle çıkarıyoruz. Bu def-i çıkarılan kısımda birçok tane fevaid şeyler vardır ama onları vücut mest edemedi atıyor dışarıya çünkü arkası geliyor. Arkası geldiği için onu mest edemedi, faydalarını alamadan atıyor dışarıya. Halbuki mideyi az görünce onu muhafaza edecek ve içindeki tam faydalı şeyleri alacak, ancak pek az kısmı kalacaktır.

Fazla yemeye lüzum kalmayacaktır bu halde de. Bizim aceleciliğimiz ve şeyimiz, itimatsızlığımızdan olabilir.

كَانَ إِذَا تَهَجَّدَ يُسَلِّمُ بَيْنَ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ

Kâne izâ teheccede yüsellimu beyne külli rek'ateyni.

Kâne izâ teheccede, gece kalkıp namaz kılmak murad ettikleri vakitte. *Yüsellimu beyne külli rek'ateyni*. Her iki rikatta bir kere selam verirlerdi. Gündüz namazları dört rekatta selam verilmeye caizdir ama gece namazları herhalde iki rekatta bir selam verilmelidir. Nafile namazlardır.

c. Abdestle Arınan Kalp ve Beden

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ فَضَّلَ مَاءً حَتَّى يُسَيِّلَهُ عَلَى

مَوْضِعِ سُجُودِهِ

Kâne izâ tevaddâ'a feddale mâen hattâ yuseyyiluhu alâ mevdi'i sucûdihî.

Abdest aldıkları vakitte artan suyu, secde mahalline serperlerdi. Secde mahalline. Serinlik olsun diyerekten. Hatta bir rivayette

de alınlarının sularını secde yerine akıtırdı, diyerekten bir rivayet olunmuş. Malum ya, Arabistan'ın sıcağı çok oluyor yazın sıcak vaktinde. Onun için insan yatarken yatağının altına su serper. Geceleri kendi üstüne su serper ki ondan serinlikten olsun diyerekten. 53 senesinde gittiğimiz vakitte yaz mevsimiydi. Oturduğumuz odada halı var altımızda. Fakat bilmiyorum ki belki 5 dakika, belki 10 dakika duramıyorduk yattığım yerde. Yanıyor yattığım taraf. Kalkıyor, soluna dönüyorsun ancak 5-10 dakika durabiliyorsun. Bu tarafın yanıyor bu sefer de, sıcaktan. Odanın içerisinde, halının üstünde yakıyor böyle insanı. Onun için kalkıp kalkıp su döküyorduk altımıza.

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَخَذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَنَضَحَ بِهِ فَرْجَهُ

Kâne izâ tevaddâ'a ehaze keffen min main fenedaha bihi fercehu.

Yine abdest aldıkları vakitte bir parça su alırlar avuçlarına, ön taraflarına serpelerler idi ki mesela namazda kılarken hafif bir ıslaklık gelse hatırlarına, acaba ön taraflarını zuhur etti diye şüpheye meydan kalmamak için o

attığı ıslaklıktadır. Yani vesveseyi kesmek için bize bir talim.

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ حَرَّكَ خَاتَمَهُ

Kâne izâ tevaddâ'a ve harrake ha'temehu.

Abdest alırlarken mübarek parmaklarındaki yüzüğü de böyle çevirerek, tahrik ederekten yani yüzük sıktır, altına su geçmemek ihtimali vardır. Onun için parmaklarındaki yüzükleri tahrik ederlerdi. Bizim de parmaklarımızda yüzük olsa öyle tahrik etmemiz lazımdır.

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَدَارَ الْمَاءَ عَلَى مِرْفَقَيْهِ

Kâne izâ tevaddâ'a ede'ra'l-mâe alâ mirfekayhi.

Suyu abdest aldıkları vakitte böyle dirsek, şu dirsek, dirseği de böyle dolaştırırlar. Yani dirsekten evvel değil de dirseğin gerisine doğru şöyle suyu ulaştırarakten kollarını ıslatırlarmış.

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ خَلَّلَ لِحْيَتَهُ بِالْمَاءِ

Kâne izâ tevaddâ'a hallele lihyetehu bi'l-mâi.

Abdest aldıkları vakitte nasıl olsa bir yüzük ıslanıyor ama ayrıca bir de bu lihye ile böyle yallarlar imiş. Bir rivayette şimdi gelecek, su da dökerekten altlarından böyle hilallarmış ki sakalların altında da kuru yer kalmasın.

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَخَذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَأَدْخَلَهُ تَحْتَ
حَنَكِهِ فَخَلَّلَ بِهِ لِحْيَتَهُ وَقَالَ: هَكَذَا أَمَرَنِي رَبِّي

Kâne izâ tevaddâ'a, ehaze keffen min main fe-edhalehu tahte hanekihî fehallele bihi lihyetehu ve kale: hakeza emerani Rabbi.

Abdest aldıkları vakitte bir avuç da su alır, çenelerinin altına döker, böyle parmaklarıyla bunları hilallarmış da ve buyururlar ki, *hakeza emerani Rabbi*, bunun gibi Rabbim bana emretti. Siz de böyle yapınız yani. Sakalı olan insanlar için.

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ عَرَكَ عَارِضِيهِ بَعْضَ الْعَرِكِ

ثُمَّ شَبَّكَ لِحِيَّتَهُ بِأَصَابِعِهِ مِنْ تَحْتِهَا

*Kâne izâ tevaddâ'a arake a'ridayhi
ba'de'l-arki sümme şebbeke lihyetehu bi
esabi'ihî min tehtihâ.*

Abdest aldıkları vakitte *arake a'ridayh* etraflarını böyle delk, ovalama. Azalığı yalnız, mesela suyu akıtmakla, hatta denize girmek suretiyle büsbütün hamamda olduğu gibi ıslansa bir insan, onu delk, böyle ovalamak, lazım azaları. Ovalarlar ve sakalları da hilallarlar idi.

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ

*Kâne izâ tevâdda'a sallâ rek'ateyni
sümme harace ile's-salâti.*

Abdest aldıkları vakitte iki rekat abdest namazı, tahiyetü'l-vudû denilen iki rekat namaz kılarlardı. Abdestten şükretmek üzere. Ondan sonra *harace ile's-salâh*. Namaza ondan sonra çıkardı. Hatta bu bizim mesela Hanefi mezhebinde kerahat vakitleri

vardır. Mesela sabahleyin güneş doğmadan, öğlen üstü zevaldeyken, akşam güneş batarken, o zamanlarda namaz, nafil namaz kerahattir ama İmam-ı Şafii'ye göre, bunda kerahat de yok. Yani mutlaka ne vakit olursa olsun namazı kılacaklar. Kerahat hakkı kabul etmemiş.

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ ذَلِكَ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ بِخِنْصَرِهِ

Kâne izâ tevâdda'a deleke esabia ricleyhi bihinsarihi.

Bu ayak parmakları olacak. Şu küçük parmaklarıyla, parmaklarının altlarından aralarına hilallarlanmış. Abdest aldıkları vakit. Ayak parmaklarına. El parmaklarına böyle hilallanır. Ayak parmaklarına, küçük parmaklarına böyle altlarından gezdirmek suretiyle hilallarlanmış.

كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ مَسَحَ وَجْهَهُ بِطَرَفِ ثَوْبِهِ

Kâne izâ tevâdda'a mesehâ vechehu bitarâfi sevbihi.

Bu da cevazını beyan için. Abdest aldıkları vakitte bazen esvablarının şeysiyle yüzlerine

sürmüşler. Yani bu da olur diyerek. Din kolaylık ya.

d. Hz. Peygamber'in Hayatında Şükür ve Paylaşma Ahlâkı

كَانَ إِذَا تَلَا غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ
قَالَ آمِينَ حَتَّى يُسْمَعَ مَنْ يَلِيهِ مِنَ الصَّفِّ الْأَوَّلِ

*Kâne izâ telâ gayrâ'l mağdûbi aleyhim
veled'dâllin kâle âmîn hattâ yüsmiâ men
yelîhî mine's-saffi'l-evveli.*

Elham okunduktan sonra, *gayrâ'l mağdûbi aleyhim veled'dâllin* deyince *âmîn* diyoruz ya, Efendimiz bu amini o kadar daha açıkça söylemiş ki, saf ve evvelde yani birinci safta olanlar bunu işirebiliyorlarmış. Şimdi Şafiiler'in adeti olsa gerek, Haram-ı Şerif'te insanın bir de hoşuna gidiyor yani. Bir aminde, bir de eda ile söylüyorlar. Amin diyerekten bir ağızla şimdi cemaat bir amin, bir şey veriyor insana. Haşyet veriyor, bir aşk veriyor.

كَانَ إِذَا جَاءَ الشِّتَاءُ دَخَلَ الْبَيْتَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ
وَإِذَا جَاءَ الصَّيْفُ خَرَجَ لَيْلَةَ الْجُمُعَةِ وَإِذَا لَبَسَ
ثَوْبًا جَدِيدًا حَمِدَ اللَّهَ وَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ وَكَسَا

الْخَلْقَ

*Kâne izâ ca'e's-şitau dehale'l-beyte
leylete'l-cumuati ve izâ ca'e's-sayfu harace
leylete'l-cumuati ve izâ lebise sevben cediden
hamidellah ve sallâ rek'ateyni ve kesa'l-
haleka.*

*Kâne izâ ca'e's-şitau dehale'l-beyte
leylete'l-cumua.* Yani yazlık ve kışlık
şeylerine, kış geldiği vakitte tabi yazın
dışarılarda yatılıyor. Kış olunca evlere girmek
lazım. Onu cuma gecesine tahsis ederlermiş.
*Kâne izâ ca'e's-şitau dehale'l-beyte leylete'l-
cumua.* Cuma gecesi eve girerlermiş.
Perşembeden cumayı bağlayan gece. Cuma
gecesi. *Ve izâ ca'e's-sayf,* yaz geldi, artık
evlerden çıkılacak. Dışarılarda yatılması geldi.
Harace leylete'l-cumua. Onu da cuma gecesi
evinden çıkarlarmış. Cumaya itibaren. *Ve izâ*

lebise sevben cediden. Yeni bir elbise giydikleri vakitte, *hamidellah ve sallâ rek'ateyni*, esvabı giyerler. Sana çok şükür, hamdolsun ya Rabbi. Beni bu yeni esvablarla cemallendirdin, ziynetlendirdin diyerekten hamd ettikten sonra, *sallâ rek'ateyn*, iki rekat daha, onunla şükür olması da namaz kılarlarmış. *Ve kesa'l-haleka.* Fakat çıkardığı eski esvabı bir fukaraya yollarmış. Yani şimdi bu dikkate şayan. Herkes yeni yeni esvab her zaman yapılmıyor o dönemde. Fakat eskisini saklıyor. O saklananları ya hanımlar eskicilere verip de tabak bardak alırlar ki bedava gelir o. Yahut kaybolur gider ortadan, satılır. Halbuki insan onu giydikten sonra o eskiyi de galiba giyilmeyecek derecede değildir de hele zenginlerin esvabları daha çok zaman giyilebilir. Onu bir fukaraya verip sevindirmek lazım. Bana Allah yenisini verdi, al evladım bunu da sen giy, demeli. Tabi herkesin böyle tanıdığı birçok fukaralı zuafa vardır. İster giysin, ister satsın artık o. Yani bu güzel şey. *Ve sallâ rek'ateyni ve kesa'l-halek. Ey sevbel bâli li gayrihi minel fukarâi ve nahvihim sadakaten.* Sadaka cihetiyle, onu başkalarına

vermek daha evla ve daha efdal. Allah kusurlarımızı affetsin. Gerek hanımlarımızda gerek bizlerde, sandıklarımızda ne kadar eski esvablarımız vardır, hep saklarız, kat kat üzerine dursun diyerekten.

كَانَ إِذَا جَاءَهُ جِبْرِيلُ فَقَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ عَلِمَ أَنَّهَا سُورَةٌ

*Kâne izâ câehû Cibrilu fekarâe
bismillahirrahmanirrahîm alime ennehâ
surâtun.*

Cebrail Aleyhisselam gidip de vahyetmek istediği vakitte, Bismillah ile başlarsa söze, anlarmış ki sure geldi. Malum ya sure bütündür. Kul huvallâhu ehad gibi bir sure bütün. Bir de ayetler var ki tek tek gelir. Mesela her sûre kim bilir kaç defa da gelmiştir Cebrail Aleyhisselam'ın. Ama böyle sûreler, Kul huvallâhu ehad, izâ câe kul eûziler gibi buna kısa sûreler olmak dolayısıyla, Bismillahirrahmanirrahim ile başlardı, bir seferde biter.

كَانَ إِذَا جَاءَهُ مَالٌ لَمْ يُبَيِّتْهُ وَلَمْ يُقَيِّلْهُ

Kâne izâ câehu mâlun lem yubeyyithü ve lem yukayyilhü.

Ganimet. Gerek edaya gerek ganimet, gerek haraç. Malları geldiği vakitte, yani düşmanlarla müsâalaya yapıldığı vakitte onlarda bir şey bağlanıyor müsâalaya. Senede mesela şu kadar bin lira vermek suretiyle bizim muahademizin altına kabul ediyoruz bunları. Onlar da mesela seneden seneye bu borçlarını bugünkü verginin bir başka nevi ödüyorlar. Hristiyan tabaka Müslüman altında yaşıyor. Fakat Hristiyanlıkta kalmak suretiyle bu borcu da ödüyorlar. Cizye dedikleri. İşte bu geldi miydi derhal o, ne diyor? *Lem yubeyyithü* derhal tasadduk olunur. *Ve lem yukayyilhü*, geceye bırakılmaz, o gece kalmaz bu yanlarında. Derhal o gün o gelen neyse para dağıtılır, sahiplerine verilir. Hatta o şeyde başka bir fiyatı gördüm. Bir ganimet parasından bir miktar saklamış ki fukara, zuafa, üsera ani bir ihtiyaçlar olur da, bu ihtiyaçlara karşı verilmek üzere birkaç para saklamışlar böyle Efendimiz. Son ihtiyaten,

son nefesleri geldiği vakitte, ölüm anında Hazreti Aişe'yi götür bunu Ali'ye ver, yerine teslim etsin bunları fakarlara dağıtsın. Artık yani dağıtacak halim kalmadı diyerekten. Halbuki bu akşam için evde yakacak yağ da yokmuş. Evde yakacak yağ yok, ışık yok. Bu paradan şunu al da eve ışık al demiyor. Bunu Ali'ye götür. Ali bunları tasadduk etsin yerlerine, damadına. Sonra Hazreti Aişe Validemiz eline bir çanak alıyor. Ortaklarının, hanımlarının evlerine gidiyor. Resulullah'ın hastalığı çok şiddetlendi. Yağınız varsa bize yakacak, biraz yağ ver diyor. Allah'a itimat bu kadar onlarda kuvvetliydi.

كَانَ إِذَا جَرَى بِهِ الصَّحِكُ وَضَعَ يَدَهُ عَلَى فِيهِ

Kâne izâ cera bihi'd-dahiku veda'a yeduhû alâ fîhi.

Bazen gülmezlerdi de, tebessüm ederlerdi. Ama bazen öyle bir gülüm hali olursa da ağızlarının ellerini kaparlar, o ağızlarının açılışını göstermezlerdi.

كَانَ إِذَا جَاءَهُ أَمْرٌ يُسْرُّ بِهِ خَرَّ سَاجِدًا شُكْرًا لِلَّهِ

Kâne izâ ca'ehû emrun yuserru bihi harrâ sâciden şükran lillâhi.

Kendilerine sevindirici bir emir, bir haber geldi miydi derhal secdeye şükre kapanırlar. Allah-u Teala'ya şükrederlerdi. *Şükran lillâh.* Secdeye kapanırlar. Mesela bu sefer giden asker zafer kazandı, düşmanı kaçırdı, geliyor. Eh Allah'a şükretmek için artık Efendimiz *sallâllâhu aleyhi ve sellem.* *Şükran lillâh.*

e. Hz. Peygamber'in Sünneti ve Günlük Hayat Adabı

كَانَ إِذَا جَلَسَ مَجْلِسًا فَأَرَادَ أَنْ يَقُومَ اسْتَغْفَرَ
عَشْرًا إِلَى خَمْسِ عَشْرَةَ

Kâne izâ celese meclisen fe erâde en yekûme's-teğfera aşran ilâ hamse aşrate.

Kâne izâ celese meclisen fe erâde en yekûme. Bakınız buna dikkat edin. *Esteğferallah aşran ilâ hamse aşrate.* Oturuyorlar, muhabbet ediyorlar. Muhabbetten kalkılmak istediği vakitte bir dua var. Bu da ayrıca on kere yahut on beş kere *Estağfirullah, Estağfirullah, Estağfirullah*

derler. Meclisten öyle kalkarlar. Binaenaleyh bunu da biz adet edelim inşaallah. Böyle konuşma yaptığımız zamanlarda ayrılırken bir Sübhanekemiz var ama biz de bunu ilave ederek on veyahut on beş kere de istiğfar edelim.

كَانَ إِذَا جَلَسَ اِحْتَبَى بِيَدَيْهِ

Kâne izâ celese'htebe bi yedeyhi.

İhtebâ şöyle dizleri, otrakları üzerine oturup, dizlerini dikip, ellerini de elleriyle de dizlerini tutmak suretiyle oturmaya ihteba diyorlar. Bazen de böyle otururlarmış. Bir Arap oturuşu imiş bu.

كَانَ إِذَا جَلَسَ يَتَحَدَّثُ يُكْثِرُ أَنْ يَرْفَعَ طَرْفَهُ

إِلَى السَّمَاءِ

Kâne izâ celese yetehaddesu yüksiru en yerfe'a tarfehu ile's-semai.

Konuşurlarken, oturdukları vakitte çok defa böyle başlarını semaya doğru kaldırırlarmış ki vahyin oradan gelmesi alameti olarak.

كَانَ إِذَا جَلَسَ يَتَحَدَّثُ يَخْلَعُ نَعْلَيْهِ

Kâne izâ celese yetehaddesu yehle'u ne'aleyhi.

Mübarek bir yerde oturmak, konuşmak istedikleri vakitte ayakkabılarını ayaklarından çıkarır, oturur, öyle konuşurlarmış ki rahatlık daha iyi oluyor tabi.

كَانَ إِذَا جَلَسَ جَلَسَ إِلَيْهِ أَصْحَابُهُ حِلَقًا حِلَقًا

Kâne izâ celese, celese ileyhi eshâbuhu hilekan hilekan.

Oturdukları vakitte mahsus bir yerleri yok. Nereye isterlerse otururlar. Etraf erbasını ahab-ı kiram çevirirlerdi. Halka olaraktan otururlardı yani. *Halkan*. Halakan, helakan da caiz. Bi kesri'l ha, fethil la. Evet. Azizi öyle. Fetha da caiz.

كَانَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ

الْكَرِيمِ سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ الْحَمْدُ

لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Kâne izâ hazebehu emrun kale: la İlahe illallahu'l halimu'l kerim, subhanallahi Rabbu'l arşı'l azim, elhamdulillahi rabbil alemin.

Kâne izâ hazebehu emrun salla. Bir kendilerine emir isabet ederse hücum verecek, derhal kalkar, namaz kırlarmış. Namazla yani, bu hali üzerlerinden def ediyorlar, Hz. Allah'a iltica ediyorlar yani.

Kâne izâ hazebehu emrun kale: la İlahe illallahu'l halimu'l kerim, subhanallahi Rabbu'l arşı'l azim, elhamdulillahi rabbil alemin. Kendilerini üzecek bir emir isabet ederse, bir hal gelirse, böyle derlermiş. *La İlahe illallahu'l halimu'l kerim, subhanallahi Rabbu'l arşı'l azim, elhamdulillahi rabbil alemin.* Biz bunların aynını zapt edemezsek de, bu gibi mesela bunun en kolayı, *La Havle Vela Kuvvete İlla Billah.* Herkes bilir bunu. Böyle bir hal geldiği vakitte, *Hasbünallahu ve ni'mel vekil. La havle vela kuvvete illa billah. Sübhanallahi ve'lhamdüllillah,* diyerekten bunları söylemek suretiyle bu hali üzerinden atması lazımdır.

Mesela geçen akşam bir kardeşimizin işte bu araba vukuatı olmuş. Tabi bu olmak dolayısıyla arabanın çarpılışından dolayı sinirleri bozulmuş. Evladım acaba ne oldu diyerekten. Bu sinir bozgunluğu tabiatıyla olur halen yani. Bir evlattır acaba ne oluyor akıbeta diyerekten. Doktorlar buna tabi birer ilaç veriyorlar teskin edici. Fakat en kolayı bunun, Allah'a, mülk O'nundur. Her şey O'nundur. Alıcı da O, verici de O. Verince çok seviniyoruz. Alırken O alıyor. Başka türlü kimse kimsenin ne canını alabilir, ne bir şeyini alabilir. Emir öyle gelmiştir. Orada o, O alacaktır. Hadise orada olacaktır. Bu takdirat-ı İlahiye'nin altındadır. Ona hiç ne yapalım ya Rabbi, sendendir. Namaz oturursun, tesbih alırsun. La havle ve la kuvvete illa billah. Kimin elinden ne gelir yani? Kimse felaketi kendisine atmak istemez ki. Ama mukadderat gelir.

كَانَ إِذَا حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ لَا يَحْنُثُ

حَتَّى نَزَلَتْ كَفَّارَةُ الْيَمِينِ

Kâne izâ halefe alâ yemînin lâ yehnesu hattâ nezelet kefferâtu'l-yemîni.

Keffâr-ı yemin gelmezden evvel yani o ayet inmezden evvel. Yemin edildi miydi o yemini bozmak yoktu artık. Yeminde sebat edilir, durulurdu. Ben mesela şu yemini yaptım. Artık o yemin üzerinde durmak lazım ölünceye kadar. Sonra Cenab-ı Hak lütfetti. Yeminlerinizin kefareti yani bozarsınız, bozduğunuz vakitte de şu kadar bir kefareti verdiğiniz takdirde bu yeminin vebalinden kurtulursunuz.

Yeminin kefareti üç çeşit olur. Birisi köle azat etmek. En evvela. Mesela oruç herkes tutuyor, kolay o. Fakat bir köleyi azat etmek bugün birkaç bin liraya bağlı. Varsa bu birkaç bin liraya verilir, bir kiloya harcadılar, bu yeminin günahından kurtulur. İkincisi, işte bu sadakamız var ya, sadaka-i fıtır dediğimiz iki buçuk, beş lira bir şey veriyoruz. On kişiyi giydireceksin yahut yedireceksin. Bunun masrafı tek tutarsa o zaman giydirince deyince böyle mükemmel esvab değil. Entari, don. Böyle bir şey beş on liraya olur o. On kişiye onlar verilen yüz lira demektir mesela. Yahut üç günlük bir oruç. Ama bunları yapamayan için üç gün oruç. Bunu yapacak adam bunları

yapsın. Ondan sonra onu yapacak hali yoksa o da üç gün oruç tutsun. Şimdi adamına göre, zengine göre yüz lira, bin lira hiç de gelir. Ne olacak? Ona diyeceksin üç gün oruç tutacaksın. Ona oruç zor gelir çünkü. Para güç gelir ona. Ona parayla değil, ona orucu.

فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ
مَا تُطْعَمُونَ

Fe-kefferatuhu it'amu aşerati mesakine min evsati mâ tut'imune. (Maide Suresi, 89. Ayet)

كَانَ إِذَا حَلَفَ قَالَ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ

Kâne izâ halefe kâle vellezî nefsu Muhammedin bi yedîhi.

Yeminleri de Efendimizin böyleydi. Yemin etmek istedikleri vakitte vallâhi ve billâhi demezler. Der ki, *vellezî nefsu Muhammedin bi yedî*. Benim nefsim yed-i kudretine olan Allah hakkı için. Ki hepimizin nefsi onun elindedir yani.

كَانَ إِذَا حُمَّ دَعَا بِقِرْبَةٍ مِنْ مَاءٍ فَأَفْرَغَهَا
عَلَى قَرْنِهِ فَاغْتَسَلَ

*Kâne izâ humme de'a bıkırbetin min mâin
feefreğâhe alâ karnihi feğtesele.*

Kendilerine sıtma, *humma* denilen, ki *hummanin* adı sıtma orada. Sıtma geldiği vakitte bir bakraç su alırlar, onu başlarından dökerler, *alâ karnihi* başına, bir de gusül ederlermiş. Şifası buz olur.

كَانَ إِذَا خَافَ قَوْمًا قَالَ اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ
فِي نُحُورِهِمْ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ

*Kâne izâ hâ'fe kavmen kale Allahümme
innâ nec'aluke fi nuhurihim ve neuzü bike min
şurûrihim.*

Bir kavimden bir zarar gelmek şeysi olduğu vakitte, bu dua yapılmış. *Allahümme innâ nec'aluke fi nuhurihim*, ya Rabbi biz seni önümüze koruruz. Bu bize zarar olacak kavimle aramıza sen haiz ol. Sen onları karşıla.

Ve neuzü bike min şurûrihim. Onların şerrinden de sana tövbeler ya Rabbi.

كَانَ إِذَا خَافَ أَنْ يُصِيبَ شَيْئًا بَعَيْنِهِ قَالَ:

اللَّهُمَّ بَارِكْ فِيهِ وَلَا تَضُرَّهُ

Kâne izâ hâ'fe en yusibe şey'en biaynihi kale: Allahümme barik fîhi ve lâ tedurrahu.

Gözlerinden, onların gözleri hep rahmettir. Her bakışları herkese şifadır. Fakat bize yine talim sadedinde, eğer sizin gözleriniz değer bir göz ise, öyle bir tehlike gözlerinden olursa, baktığınız vakitte deyiniz ki, *Allahümme barik, Allahümme barik fîhi ve lâ tedurra.* Sen buna mübarek eyle bu bakışımı ve buna bu bakışımdan zarar verme ya Rabbi, derlermiş. Bize talim.

f. Hz. Peygamber'in Temizlik Adabı

كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْغَائِطِ قَالَ غُفْرَانَكَ

Kâne izâ harace mine'l-ğaiti kâle ğufrâneke.

Gayet kısa, bak ne kadar yessiru'da Efendimiz bu hale geliyorlar. Bu dualar uzun.

Herkes bu duaları uzun boylu ezberleyemez. Fakat tek kelime, *ğufrâne*. Helaya gidiyor, def-i hacet yapıyor. Rahatlandı, çıkıyor dışarıya. Bu rahatlamak bir nimet-i uzmadır Cenab-ı Hak'tan. İnsana Allah bu rahatlığı vermezse çok sıkıntı çeker insan. Doktorla uğraşırırsın, durursun, her uğraşı da zahmet olur insana. Öyleyse ne diyor Cenab-ı Peygamber? *Ğufrâne*. En kısa bir dua. Benden bu ezaları giderdiğin gibi ya Rabbi, senin mağfiretine sığınırım ben. Beni de mağfiret et, demek. Yani, *es'elüke en teğfureli ve at'lubu gufrâneke ye'liyeku izâfetu ileyk*. Yani ben senden hem mağfiret isterim ya Rabbi, mağfiret isterim. Hem bu zararları benden giderdin. Beni mağfiret et.

كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي

أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي

Kâne izâ harace mine'l-helâi kâle, elhamdülillâhi'llezi ezhebe anne'l-ezâ ve âfâni.

Böylece dua ederlermiş. Mesela def-i hacetteen çıktıkları vakitte, elhamdülillâh,

Allah'a hamd ediyor. O Allah ki, *ezhebe anne'l-ezâ*, bana eza veren, sıkıntı veren hallerden beni kurtardı. Rahatlık verdi bana. *Ve âfâni*. Bir de afiyet verdi. O def-i haceti muntazama ulaşıyor. Afiyetin güzelliğindedir. Afiyet düzgün olmazsa insanda bazen çıkar, bazen çıkamaz. Bozukluk olur insanda. Bunun için bu afiyeti ihsan eden Allâh *celle ve alâ'ya* kulun hamd etmesinin lazım olduğunu Cenab-ı Peygamber bize bildiriyor. Her yerde hamd lazım. Bu da bir nimettir. Gidemezsen, sıkıntı çekersen sıhhatin bozular. Bunun için o sıhhati de seni daim baki kılan Allâh *celle ve alâ'ya* hamd et.

el-hamdülillâhi'llezi ezhebe anne'l-ezâ ve âfân. Yine,

كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْغَائِطِ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
أَحْسَنَ إِلَيَّ فِي أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ

Kâne izâ harace mine'l ğâiz kâle elhamdülillâhillezi ahsene ileyye fî evvelîhi ve âhirihî.

Ne güzel dersler. Yine def-i hâcetten çıkarlarken diyor ki, elhamdülillâhillezi ahsene ileyye. Bunu biz gayet güzel yedik. Ne güzel, tatlı tatlı ağzımız tatlandı, vücudumuz kuvvet buldu. Ahsene ileyye fî evvelîhi yani evvelinde yedik böyle tatlı tatlı, vücudumuz neşelendi, rahatlandık. Ve âhirihi, ahirinde de güzel bir mülayimetliktir ki bunları def ettik. Faydası kaldı, zararı gitti. Ne güzel. Bunun için Cenab-ı Hakk'a bir hamd istemez mi? Siz de onun için *elhamdülillâhillezi ahsene ileyye fî evvelîhi ve âhirihi* diyerekten dua ediniz, diyor.

bi-hurmeti'l-Fâtiha.

Mehmet Zahid KOTKU

[Bütün Mehmed Zahid Kotku / HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
KÜRSÜ